

शोधनिर्देशक
डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल

शीतविन्दुका कविताको विश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

सावित्रा गौतम
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०६५

स्वीकृतिपत्र

प्रा. राजेन्द्र सुवेदी
(विभागीय प्रमुख)

हस्ताक्षर

.....

डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्
(शोधनिर्देशक)

.....

श्री मोदनाथ प्रश्रित
(बाह्य परीक्षक)

.....

मूल्याङ्कन समिति

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय, नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत एम्. ए. दोस्रो वर्षकी विद्यार्थी सावित्रा गौतमले शीतविन्दुका कविताको विश्लेषण शीर्षकको शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । उहाँको शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६५/०२/१९

.....
(डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्)
शोधनिर्देशक
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर
काठमाडौं ।

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शीतविन्दुका कविताको विश्लेषण शीर्षकको नेपाली स्नातकोत्तर तहको शोधपत्र परमादरणीय गुरु डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेलज्यूको कुशल निर्देशनमा मैले तयार पारेकी हुँ । आफ्नो विविध कार्यव्यस्तता हुँदाहुँदै पनि मलाई शोधकार्य गर्न अतुलनीय योगदान पुऱ्याउनु हुने शोध निर्देशकज्यूप्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

यस शोधपत्रका लागि सम्पूर्ण आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराई आफ्ना जीवनका विविध पक्षको मौखिक र लिखित जानकारीका साथै सामग्रीहरू जुटाई समय-समयमा आवश्यक सल्लाह दिई सहयोग गर्नुहुने शोधनायक प्रदीप ज्ञवाली (शीतविन्दु) ज्यू र श्रीमती सरस्वती ज्ञवालीज्यूप्रति म हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्दा आवश्यक पुस्तकहरू, यथासम्भव पत्रपत्रिका उपलब्ध गराउने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालयप्रति म हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

शोधपत्रको आरम्भदेखि सम्पन्न हुने समयसम्म आवश्यक सामग्री समायोजनदेखि यससँग सम्बन्धित विविध सहयोग पुऱ्याउनु हुने श्रीमान् भरतराज ज्ञवालीज्यूप्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

यहाँसम्मको अध्ययनको लागि प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने परमादरणीय बाबा मधुसुदन गौतम, दाजु घनश्याम गौतम, दीदी पार्वता ज्ञवालीप्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । त्यस्तै शोधकार्यका लागि सामग्री सङ्कलनमा सहयोग गर्नुहुने काका जगदीश ज्ञवाली, साथी सरिता ज्ञवाली र शोधपत्रको भाषासम्पादन गरिदिनु हुने वीरेन्द्र नेपालज्यूप्रति म हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोधपत्रलाई छिटोछरिटो रूपमा भर्को नमानीकन होसियारीपूर्वक टुङ्कन गरिदिने युनिभर्सिटी कम्प्युटर सर्भिस, कीर्तिपुरका सुरेश प्रधानप्रति पनि म हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा म यस शोधपत्रको समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर समक्ष पेस गर्दछु ।

मिति : शैक्षिक सत्र : २०६१/२०६३

सावित्रा गौतम
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि. कीर्तिपुर
काठमाडौं

विषयसूची

पहिलो परिच्छेद : शोधपरिचय	ज्ञ(ट)
१.१ शोधशीर्षक	१
१.२ शोधकार्यको प्रयोजन	१
१.३ विषयपरिचय	१
१.४ समस्याकथन	१
१.५ शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.७ शोधकार्यको औचित्य	५
१.८ शोधकार्यको सीमाङ्कन	५
१.९ शोधविधि	५
१.१० शोधपत्रको रूपरेखा	६
दोस्रो परिच्छेद : शीतविन्दुको सङ्क्षिप्त परिचय	७-१७
२.१ जीवनी	७
२.१.१ जन्म र जन्मस्थान	७
२.१.२ वाल्यकाल	७
२.१.३ शिक्षादीक्षा	७
२.१.३.१ प्रदीप ज्ञवालीको अक्षराम्भ	७
२.१.४ पारिवारिक स्थिति र आर्थिक अवस्था	८
२.१.५ स्वभाव र रुचि	९
२.१.६ पेसा	९
२.१.७ साहित्यिक संलग्नता	१०
२.१.७.१ लेखनको आरम्भ र विस्तार	१०
२.१.८ सामाजिक संलग्नता	११
२.१.९ राजनीतिक संलग्नता	११
२.२ व्यक्तित्व	१२

२.२.१	कवि व्यक्तित्व	१३
२.२.२	कथाकार व्यक्तित्व	१३
२.२.३	उपन्यासकार व्यक्तित्व	१३
२.२.४	निबन्धकार व्यक्तित्व	१४
२.२.५	समालोचक व्यक्तित्व	१४
२.२.६	भूमिकालेखक व्यक्तित्व	१४
२.२.७	साहित्येतर व्यक्तित्व	१५
२.२.७.१	सामाजिक व्यक्तित्व	१५
२.२.७.२	राजनीतिक व्यक्तित्व	१६
२.२.७.३	स्तम्भलेखक व्यक्तित्व	१७
तेस्रो परिच्छेद : शीतविन्दुको कवितायात्रा		१८-२३
३.१	कविता यात्रा र चरण विभाजन	१८
३.२	पहिलो चरण (२०४१-२०५३)	१९
३.३	दोस्रो चरण (२०५३ - हालसम्म)	२२
चौथो परिच्छेद : शीतविन्दुका कविताको विश्लेषण		२४-७६
४.१	'चिता जलिरहेछ' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण	२४
४.१.१	परिचय	२४
४.१.२	विभाजन	२४
४.१.३	सङ्गठन	२८
४.१.४	वस्तु	२९
४.१.५	सहभागी र सहभागिता	३८
४.१.६	परिवेश	४०
४.१.७	उद्देश्य	५०
४.१.८	दृष्टिबिन्दु	५१
४.१.९	भाषाशैलीय विन्यास	५१
४.१.१०	व्याख्या तथा निष्कर्ष	५३

४.२ शीतविन्दुको 'आस्था ओ मेरी प्रिया' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण	५५
४.२.१ परिचय	५५
४.२.२ विभाजन	५६
४.२.३ सङ्गठन	५७
४.२.४ वस्तु	५७
४.२.५ सहभागी र सहभागिता	६७
४.२.६ परिवेश	६८
४.२.७ उद्देश्य	७३
४.२.८ दृष्टिविन्दु	७३
४.२.९ भाषाशैलीय विन्यास	७४
४.२.१० व्याख्या तथा निष्कर्ष	७५
पाँचौँ परिच्छेद : शीतविन्दुका कवितागत प्रवृत्तिहरू	७७-८६
५.१ सामन्तवादी सामाजिक व्यवस्थाको चित्रण र त्यसको विरोध	७७
५.२ सामाजिक यथार्थ र वर्ग-सङ्घर्षको चित्रण	७८
५.३ धार्मिक अन्धविश्वास र रुढिवादको विरोध	७९
५.४ नारीजातिको शोषणको चित्रण र त्यसको विरोध	७९
५.५ समतायुक्त सामाजिक व्यवस्थानिर्माणका निमित्त आह्वान	८०
५.६ स्वरगत प्रवृत्ति	८१
५.७ भाषाशैलीगत प्रवृत्ति	८२
५.८ लयगत प्रवृत्ति	८२
५.९ बिम्बप्रतीक र अलङ्कारयोजना प्रयोगगत प्रवृत्ति	८४
५.१० विषयवस्तुगत प्रवृत्ति	८५
छैटौँ परिच्छेद : उपसंहार तथा निष्कर्ष	८७-८८
सन्दर्भग्रन्थसूची	८९